

Posudek oponentky diplomové práce

Jméno diplomantky: **Marie Kohoutová**

Téma práce: **Právo dítěte znát svůj původ v kontextu asistované reprodukce: komparativní analýza**

Rozsah práce: 194 556 znaků

Datum odevzdání práce: 07.04.2022

1. Aktuálnost (novost) tématu: Tématika vycházející z práva znát svůj původ, které zakotvuje Úmluva pro práva dítěte, je pro nás aktuální z mnoha důvodů. Ten první spočívá už v tom, že právě k čl. 7 cit. Úmluvy, v němž je právo zakotveno, u nás neplatí, prostě proto, že od přijetí (v širším slova smyslu) cit. Úmluvy má Československo, resp. nyní Česká republika k cit. článku výhradu (viz také např. str. 40 a jiná místa této DP) a náš stát je opakovaně Výborem pro práva dítěte vyzýván (naposled na podzim r. 2021), aby výhradu odvolal (viz také v této DP). Druhým důvodem je to, že koncepce asistované reprodukce (dále a. r.) brání (kromě zakotvení jiných institutů ve zdejších právních normách) našemu státu adekvátně výzvu zmíněného Výboru vyřešit. Třetím důvodem je skutečnost, že problém není jen v a. r., ale (jak bylo právě řečeno) v několika dalších rozhodných právních normách a institucích, které jen stěží lze přeměnit či opustit bez předchozí široké společenské diskuse.

Že je předložená tématika svým způsobem nová, je dáno prve zmíněným důvodem druhým.

Ale kromě toho, diplomantka předložila analýzu nejen české, ale i dvou zahraničních právních úprav a jejich srovnání (což také svědčí ve prospěch novosti); pohled za hranice je pro českého čtenáře vždycky přínosný.

2. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody: Téma je značně náročné a diplomantka se svého úkolu zhostila, pokud jde o podání dostatečné informace, a nejen kvůli tomu, úspěšně.

Diplomantka pracovala převážně metodou analytickou, resp. deskriptivní, a ve značné míře také metodou srovnávací. Použila i další vhodné metody, zejména dedukci.

3. Formální a systematické členění práce: Předložená práce je rozčleněna do osmi kapitol, jimž předchází úvod a následuje závěr. Před vlastní text práce je zařazen obsah, za závěrem následují další obligatorní součásti diplomové práce.

V úvodu práce nastiňuje diplomantka jednak koncepci uvažované práce a její

cíle, jednak samu podstatu, příčiny a následky a. r. V druhé části úvodu informuje o systematicke své příští práce, resp. o uvažovaném obsahu jednotlivých kapitol.

První kapitola je věnována vymezení základních pojmů, a to spíš z hlediska medicínského než právního. Kapitola je ve srovnání s dalšími poměrně rozsáhlá, ale pro správné pochopení výchozí materie potřebná.

Druhou kapitolu již diplomantka věnuje rubrikovanému tématu, pokud jde o obecnou rovinu práva znát svůj původ. Ilustrativně vysvětluje sám základ otázky, zda informace, nebo naopak její potlačení má na ten či onen právní rámec a. r. vliv. Tady se diplomantka také zabývá možným řešením teoretického uchopení pojmu „právo znát svůj genetický původ“. Je známa celá řada teorií, které se o to pokoušejí. Nemyslím však, že má nějaký zvláštní význam podrobněji se jim věnovat. To není předmětem práce, ani diplomantčím úkolem (srov. k tomu také níže). Pravdou ale je, že výsledek právě těchto úvah by měl být základem právní úpravy v každém jednotlivém státě. Protože koneckonců jen zákon může pravidla a. r. závazně zakotvit. Nicméně, domnívám se, že daná problematika obsahuje tolik rovin, že podoba právního zakotvení, která by vyhovovala zájmům všech zúčastněných subjektů, by se, a zejména u nás, hledalo jen velmi obtížně. Zároveň mám za to, že pro dítě je znalost vlastního původu natolik důležitá, že obavy ze zmatenosti či nejistoty – objektivně viděno – musejí ustoupit. Tato, totiž diplomantčina, námitka je častá i na jiných místech, počínaje osvojením a konče třeba informací studentů o existenci právně-teoretických sporů. Diplomantka správně připomíná současnou zahlcenost veřejného prostoru nejrůznějšími informacemi. Případná snaha ochránit zúčastněné před nadbytečnými sděleními je ale, zdá se mi, víc než marná.

Třetí kapitola je věnována české právní úpravě. Autorka tu správně zmiňuje věčnou bolest zdejších poměrů: anonymita má přednost, anonymita za každou cenu atd. Obávám se, že i tento moment je – lze říct – neblahým dědictvím komunismu, ukazuje se to v mnoha různých ohledech. Co se utajit dá, to je utajeno. A bohužel většina obyvatelstva, zejména lidí s nižším vzděláním, je stále přesvědčena o tom, že tato „cesta“ je tou optimální. Že jsme kvůli této právní (i jiné) „politice“ kárání na evropské i celosvětové (OSN) úrovni, nám jaksi nevadí, a tento fakt, totiž kárání, je opět – samozřejmě – utajován. Snad nejhorším proviněním „zdejších poměrů“ v souvislosti se „zajištěním“ anonymity je – podle mého názoru – nová, totiž platná právní úprava nezrušitelného osvojení, jakož i trvajících praxe mimo-právních baby-boxů.

Čtvrtou kapitolu diplomantka věnuje stručnému pohledu na lidsko-právní dokumenty (tj. rovině ústavního pořádku). Pokud jde o vztah Česká republika – Výbor pro práva dítěte OSN, ráda bych připomněla, že sám mechanismus funguje dobře. Co ale narušuje dobře vypracovaný koncept, to jsou zcela marné (opakované) výtky Výboru na adresu České republiky. Náš stát si z obsahu zpráv, které od Výboru dostává, jednoduše nic nedělá (viz již výše). Diplomantka hodnotí poměry v dané otázce poněkud „mírně“, aspoň podle mého názoru.

V páté kapitole analyzuje diplomantka německou, v šesté pak dánskou právní úpravu. Oba vhledy poskytují velmi poučenou informaci. Jen na okraj poznamenávám, že přesto, že nesouhlasím s argumentací dánského soudu v cit. kauze, jsem s ním zajedno, pokud jde o hodnocení poměru nejlepšího

zájmu dítěte a práva znát svůj původ. Toto právo, ač významné a hodné výsostné ochrany, nemůže nad prospěchem dítěte převážit, a to jak z hlediska objektivního, tak subjektivního (tj. dotyčného dítěte). Domnívám se totiž, že čl. 7 Úmluvy neukládá členským státům jít právě cestou přednosti dotyčného práva, naopak. Čtu-li nejen cit. článek v originální verzi (the right to know and be cared for by his or her parents), ale spolu s tzv. důvodovou zprávou (tj. výkladem Výboru), nemohu dojít k opačnému závěru.

Sedmou kapitolu věnuje diplomantka zhodnocení predestřených právních úprav. V této kapitole je řada zajímavých srovnání. Jen pokud jde o sám závěr: v případech těchto a podobných právních norem se klade znovu a znovu otázka vymahatelnosti. Všichni víme, že blanketové normy hrají roli pouhého morálního naučení. Mají jako takové vůbec smysl? Ale to není otázka pro diplomantku, jde spíš o předmět zamyšlení pro příštího zákonodárce.

4. Kritéria hodnocení práce

4.1. Splnění cíle práce: Cíle práce diplomantka neuvádí.

4.2. Samostatnost při zpracování tématu: Diplomantka – jak lze dovodit – pracovala samostatně.

4.3. Logická stavba práce: Bez připomínek.

4.4. Práce s literaturou (využití cizojazyčné lit.), citace: Autorka předložila poměrně bohatý seznam použité literatury a dalších zdrojů a je zřejmé, že s citovanou literaturou pracovala. Je zřejmé, že diplomantka pracovala i s řadou zahraničních pramenů. Poznámkový aparát je dost rozsáhlý, vedený lege artis.

4.5. Úprava práce: Bez zásadních připomínek. Nová kapitola ale patří na novou stránku.

4.6. Jazyková a stylistická úroveň: Diplomantka má určité nedostatky – srov. dále.

5. Další vyjádření k práci:

Předložená práce je zásadně zdařilá. Hodnotu práce ale významně snižuje, že diplomantka se vyjadřuje velmi nepřesně, ba nesprávně na mnoha místech, kde řeší právní problém, resp. kde vykládá právní normy (ale ne jen tam). Za všechna pochybení: na str. 33 se uvádí: „Právní domněnkou je ta, že je otcem dítěte manžel matky.“ Takové tvrzení navozuje otázku, zda diplomantka vůbec chápe podstatu právní domněnky.

Ke kapitole čtvrté připomínám, že kromě USA Úmluvu PD neratifikovalo také Somálsko (pokud jde o USA, jsou přitom zajímavé důvody, které ratifikaci znemožnily).

V šesté kapitole má autorka opět problém s tím, jak podat pravidlo o otcovství manžela matky v dánské právní úpravě: buď jde o právní pravidlo, nebo o domněnku! Obojí zároveň je vyloučeno! Na téže stránce: co se míní neprávním výrazem „dospělost“?

Jak už jsem zmínila dříve, diplomantka by měla být v mnoha aspektech pozornější, pokud jde o vyjadřování. Někdy se dá opravdu obtížně pochopit, co vlastně chtěla říct. Co se týče výhrady, kterou náš stát při podpisu Úmluvy učinil, nejde o to, aby „se přestalo s jejím uplatňováním“: výhradu musí ČR odvolat; výhradu také není možné „dodržovat“! (jen na str. 68 je takových doslova zmatených, jakož i chybných vyjadřování celá řada; jde také o

flagrantní prohřešky proti pravidlům českého jazyka). Do roviny neopatrnosti při vyjadřování patří i zmínka o obsahu čl. 8 EÚLP – nic takového, co diplomantka tvrdí, cit. ust. neobsahuje (o „genetický původ“ nejde); ostatně, srov. autorčina slova na str. 79. Z tohoto hlediska je celý odstavec začínající slovy „česká právní úprava“ na str. 79 logicky rozporný.

Sluší se poznamenat, že i když ČR nepatří mezi státy „velmi křesťansky založené“ (podle autorčiny dikce), vždy se najde řada jednak vlivných, jednak „silným hlasem vybavených“ jedinců (roz. zejména členů PČR), kteří blokují všechno, co by mohlo náš stát být jen trochu posunout tím směrem, o němž je většina z nás přesvědčena, že je správný.

Diplomantka chybí i v tom, že zásadně sice mluví o „autorce, která“ atd., ale jsou místa, kde se vyjadřuje v 1. osobě jednotného čísla.

V jinak navýsost zajímavé kapitole s úvahami de lege ferenda (ale i jinde) autorka používá obratu „z právního hlediska“. Tento výraz je značně neobvyklý a není úplně zřejmé, co jí chce autorka vyjádřit. Snad „právní“ otcovství, „právní“ mateřství? Nebo možná něco jiného? Nelze zapomínat, že právní slovník, resp. dikce familiaristiky, a nejen v této oblasti, je dávno ustálená, standardně užívaná, takže by s ní měla pracovat i diplomantka. Podobně výraz „není v manželství“!? Řekla bych, že důvodem autorčina podivného, přesněji ale chybného vyjadřování je vytěžení cizojazyčného textu a jeho „převádění“ do češtiny! Přitom ale autorka zapomněla, že nelze překládat doslova, ale že je nutné využít zdejší vyjadřovací usus (srov. např. dikci „při uplatnění domněnky otcovství v případě manžela matky“!! - opakovaně; jinde zase „manžela ženy“ – sic!).

Zvláště negativně hodnotím nezřídka ledabylý způsob psaní: jak je vůbec možné, že na jedné jediné straně (74) lze najít 4 „překlepy“!? (a to nepočítám – tamtéž se vyskytující – anakoluty a nesprávné předložkové vazby!).

Konečně, nemohu souhlasit s tvrzením, že právě anonymita dárců je tím, co přitahuje zájemce o a. r. do ČR. Mám za to, že jde především o cenu, za kterou lze u nás a. r. podstoupit (je to stejný důvod jako v případě ortodoncie, plastické chirurgie atd. atd.).

6. Otázky k zodpovězení při obhajobě: na str. 57 zmiňuje diplomantka „tradiční rodinu“. Jak chápe její význam pro českou současnou společnost?

Domnívá se autorka, že darování-věnování vajíček vyhovuje pravidlům § 112 o.z.?

7. Doporučení/nedoporučení práce k obhajobě: Se zřetelem k tomu, že předložená diplomová práce splňuje požadavky kladené na práce tohoto druhu, doporučuji práci k obhajobě.

8. Navržený klasifikační stupeň: velmi dobře.

V Praze dne 24. dubna 2022

doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.
oponentka diplomové práce